

نبراس

شماره ۱۴، تابستان ۱۴۰۵

ویژه گفتمان قدرت

سخن مدیر مسئول

در دورانِ معاصر، ساحتِ قدرت دستخوش دگرپرسی‌های بنیادین شده است. قدرت دیگر تنها در تجلی عریانِ توانِ نظامی یا انباشت منابع مادی ظهور نمی‌یابد؛ بلکه در جریان‌های حیاتی و سیالِ گفتمان، که زیربنای تجربه و فهم اجتماعی را شکل می‌دهد، نبض می‌زند. این تحول نشان می‌دهد که قدرت نه فقط یک پدیده بیرونی و مشاهده‌پذیر، بلکه واقعیتِ درونی، ساختاری و نهادینه در جهانِ اجتماعی است؛ واقعیتی که از طریق زبان، نمادها و روایت‌ها، بافتارهای ادراکی و فرهنگی را شکل می‌دهد، هنجارها و قواعد اجتماعی را تثبیت می‌کند و ساختارهای هژمونیک را بازتولید می‌نماید.

ویژه‌نامه حاضر در فصلنامه «نبراس»، با تأکید بر پیوند هستی‌شناختی میان گفتمان و قدرت، می‌کوشد سازوکارهای نهانی‌ای را واکاوی کند که در آن‌ها کلمات، تصاویر و روایت‌ها فقط واقعیت را توصیف نمی‌کنند، بلکه آن را بازآفرینی کرده و با نفوذ به لایه‌های ذهنی و ادراکی، می‌توانند هم نابرابری‌های ساختاری و فرهنگی را تثبیت کنند و نیز فرصت‌هایی برای بازاندیشی و تغییر فراهم آورند. در این چارچوب، گفتمان نه تنها مجموعه‌ای از واژگان یا قواعد بیانی نیست، بلکه نظام پیچیده‌ای از دانش، کنش و قدرت است که مرز میان حقیقت و کذب، حقانیت و ابطال، و طبیعت و ساختار اجتماعی را تعریف و تنظیم می‌کند.

جنبه منفی گفتمان زمانی آشکار می‌شود که زبان و نمادها به ابزار تثبیتِ هژمونی و سلطه تبدیل شوند. در چنین حالتی، گفتمان واقعیت‌های اجتماعی را طبیعی، ضروری و اجتناب‌ناپذیر جلوه می‌دهد و امکان

بازاندیشی و بدیل‌سازی اجتماعی را محدود می‌کند. ایدئولوژی‌ها با نفوذ به لایه‌های ادراکی و روانی، مدل‌های ذهنی و ویژه‌ای خلق می‌کنند که در آن بی‌عدالتی نه به عنوان یک مسئله قابل اصلاح، بلکه به مثابه تقدیر محتوم پذیرفته می‌شود. این فرایند دستکاری ذهنی، مفاهیم و هنجارهای اجتماعی را از بستر ساختگی به نمای حقانیت می‌رساند و پرسشگری و کنش انتقادی را محدود می‌کند.

افغانستان امروز تجسم عینی از درهم‌تنیدگی سلطه فیزیکی و گفتمانی است؛ جایی که اعمال قدرت بر بدن‌ها با کنترل بر زبان، معنا و امکان صورت‌بندی واقعیت اجتماعی پیوند می‌خورد. حذف نظام‌مند زنان، اقلیت‌ها و دگراندیشان از عرصه عمومی، تنها اقدام سیاسی یا اجتماعی نیست؛ بلکه شکلی از «ترور گفتمانی» است که امکان مشارکت آنان در تولید معنا، شکل‌دهی به روایت‌های اجتماعی و تعریف واقعیت را از آنان سلب می‌کند. مجموعه حاکم، با انحصار بر گفتمان‌های شبه‌دینی و سنت‌زده و بازتولید مستمر الگوهای ذهنی مبتنی بر اطاعت و تبعیت، از نظام آموزشی به‌مثابه ابزاری برای شکل‌دهی به ذهنیت نسل نو بهره می‌گیرد؛ به‌گونه‌ای که محرومیت و اطاعت، نه به‌عنوان پیامدهای یک نظم سیاسی، بلکه همچون امور طبیعی و حتی فضیلت‌هایی اجتماعی بازنمایی شوند. در چنین بستری، پرسشگری و شکل‌گیری خودآگاهی انتقادی از همان مراحل نخست اجتماعی‌شدن با محدودیت و سرکوب مواجه می‌شود و ذهنیت جمعی، به تدریج، به پذیرش طبیعی محدودیت‌ها و عادی‌سازی فرسایش اجتماعی و فرهنگی سوق داده می‌شود.

جنبه مثبت گفتمان در همین بستر روشن می‌شود؛ گفتمان می‌تواند ابزار توانمندسازی، ایجاد فهم مشترک، گفتگوی انتقادی و بازتولید عدالت اجتماعی باشد. زبان و روایت، به جای آنکه تنها سلطه را بازتولید کنند، می‌توانند مسیرهایی برای شکل‌دهی به آگاهی جمعی، توسعه تفکر انتقادی، پرورش خودآگاهی جمعی و بازاندیشی در هنجارها فراهم آورند. گفتمان توان دارد افراد و جوامع را در مسیر بازتولید عدالت، گفتگوی میان‌فرهنگی و تقویت ظرفیت‌های اخلاقی و اجتماعی هدایت کند و فضایی برای ارزیابی انتقادی قدرت و روابط اجتماعی ایجاد نماید. به بیان دیگر، گفتمان همواره پدیده‌ای دوگانه است که هم سلطه را ممکن می‌سازد و نیز ظرفیت آگاهی‌بخشی و رهایی را فراهم می‌آورد.

نویسندگان این ویژه‌نامه با واکاوی پیوند میان زبان، ذهن و جامعه، کوشیده‌اند سازوکارهایی را آشکار کنند که از رهگذر آنها زبان در تولید معنا، شکل‌دهی به ادراک و سازمان‌دهی روابط اجتماعی با قدرت درمی‌آمیزد. در این نگاه، زبان ابزارِ خنثای انتقال معنا نیست، بلکه یکی از میدان‌های شکل‌گیری و کاربستِ قدرت است؛ جایی که واقعیت اجتماعی معنا می‌یابد، مرزهای امرِ ممکن و ناممکن ترسیم می‌شود و مناسبات نابرابر می‌توانند تثبیت و بازتولید شوند. با این همه، زبان در عین حال می‌تواند امکان نقد، گفت‌وگو و گشودن افق‌های تازه را نیز فراهم آورد.

از این رو، این ویژه‌نامه با تکیه بر فلسفه اجتماعی، انسان‌شناسی فلسفی، نظریه انتقادی و مطالعات رسانه و حقوق بشر تلاش کرده است مفاهیم پیچیده را با زبان روشن و در دسترس عرضه کند؛ زیرا شناخت سازوکارهای پنهان قدرت، پیش‌شرط نقد آنها و آغاز امکان دگرگونی است. بیداری اجتماعی، در این معنا، نه تنها افزایش آگاهی، بلکه توانایی دیدن ساختارهایی است که در زبان، ذهن و مناسبات روزمره حضور دارند و بیشتر در پسِ بدیهیات پنهان می‌مانند.

این شماره از «نبراس» فراخوانی است به بازاندیشی در نسبت زبان، قدرت و جامعه؛ دعوتی برای پرسیدن اینکه چگونه گفتمان‌ها شکل می‌گیرند و مسلط می‌شوند، چگونه برخی صداها مجال شنیده شدن می‌یابند و برخی به حاشیه رانده می‌شوند، و چگونه زبان می‌تواند هم ابزار تثبیت قدرت و هم عرصه مقاومت در برابر آن باشد. در این افق، شناخت گفتمان قدرت، راهی برای فهم چگونگی تولید معنا، شکل‌گیری مناسبات اجتماعی و بازتولید یا به چالش کشیدن ساختارهای سلطه است؛ جایی که زبان از ابزار بیان فراتر می‌رود و به میدان منازعه بر سر معنا، حقیقت، هویت و قدرت بدل می‌شود.

NEBRAS

Academic Research Quarterly
Issue 14, Summer 2026

Special Issue: The Discourse of Power

Editorial Note by the Editor-in-Chief

In the contemporary world, the ontology of power is undergoing a profound transformation. Power no longer manifests itself solely through the visible exercise of military force or the accumulation of material resources; it also operates through the constitutive structures of discourse within which social experience is interpreted and collective reality is made intelligible. Power, in this sense, is not merely an external and observable force but an internal, structural, and institutionalized dimension of the social world. Through language, symbols, and narratives, it shapes epistemic and cultural horizons, consolidates norms and conventions, and participates in the reproduction of hegemonic structures.

This special issue of the quarterly journal *NEBRAS* approaches this problem through the ontological entanglement of discourse and power. It seeks to illuminate the less visible mechanisms through which words, images, and narratives do not simply represent reality but participate in its constitution. By penetrating the cognitive and perceptual horizons through which individuals and societies apprehend the world, discursive formations can simultaneously reproduce structural and cultural inequalities and open possibilities for critical reflection and transformation. Discourse, therefore, is not reducible to a collection of words, linguistic conventions, or communicative rules. It is a complex configuration of knowledge, practice, and power through which the boundaries between truth and falsehood, legitimacy and invalidity, and the natural and the socially constructed are established, regulated, and contested.

The darker dimension of discourse emerges when language and symbolic forms become instruments of hegemony and domination. Under such conditions, discourse renders historically contingent arrangements natural, necessary, and inevitable, thereby narrowing the horizon of social possibility and constraining the imagination of alternatives. Ideologies penetrate the cognitive and affective dimensions of social existence and generate interpretive frameworks within which

injustice may cease to appear as a contingent and transformable condition and instead be experienced as destiny. Through such processes of symbolic and cognitive naturalization, socially constructed concepts and historically contingent norms acquire the appearance of self-evident legitimacy, while the capacity for questioning, dissent, and critical agency is progressively diminished.

Contemporary Afghanistan offers a particularly stark manifestation of the entanglement of physical and discursive domination: a condition in which the exercise of power over bodies is intertwined with the control of language, meaning, and the very possibility of articulating social reality. The systematic exclusion of women, minorities, and dissenting voices from the public sphere is not merely a political or social phenomenon; it also constitutes a form of “discursive terror” insofar as it deprives those excluded of meaningful participation in the production of meaning, the articulation of collective narratives, and the definition of social reality. The ruling establishment, through its monopolization of quasi-religious and tradition-bound discourses and the continual reproduction of cognitive patterns centered on obedience and submission, employs education as a means of shaping the consciousness of a new generation. Within such a framework, deprivation and obedience may be represented not as contingent consequences of a particular political order, but as natural—and even virtuous—conditions of social existence. Consequently, questioning and the emergence of critical self-consciousness encounter constraints from the earliest stages of socialization, while collective consciousness is progressively oriented toward the normalization of limitation and the acceptance of social and cultural erosion as ordinary and inevitable.

It is precisely within this context that the emancipatory potential of discourse becomes visible. Discourse can serve as a medium of empowerment, shared understanding, critical dialogue, and the pursuit of social justice. Language and narrative need not merely reproduce existing relations of domination; they can also create spaces for the formation of collective consciousness, the cultivation of critical thought, the development of reflexive awareness, and the reconsideration of established norms. Discourse can enable individuals and communities to reimagine relations of justice, cultivate intercultural dialogue, strengthen ethical and social capacities, and subject prevailing configurations of power to sustained critical scrutiny. In this sense, discourse is intrinsically ambivalent: it can reproduce domination, yet it can also generate the conditions of critique, resistance, and emancipation.

The contributors to this special issue have sought, through critical examination of the relationship among language, mind, and society, to illuminate the mechanisms through which language becomes entangled with power in the production of

meaning, the formation of perception, and the organization of social relations. From this perspective, language cannot be regarded as a neutral medium of communication. It is itself a site in which power is constituted, exercised, negotiated, and contested. Within this discursive field, social reality acquires meaning, the boundaries of the possible and the impossible are drawn, and asymmetrical relations may be stabilized and reproduced. Yet language also retains the capacity to open spaces for critique, dialogue, dissent, and the emergence of alternative horizons of possibility.

Accordingly, this special issue draws upon social philosophy, philosophical anthropology, critical theory, media and communication studies, and human rights scholarship to render complex theoretical questions accessible without compromising their intellectual depth. For the recognition of the concealed mechanisms of power constitutes a precondition for their critique and, consequently, for the possibility of transformation. Social awakening, in this sense, signifies more than the accumulation of information or an increase in awareness. It entails the capacity to perceive, interrogate, and critically disclose the structures embedded in language, consciousness, and everyday social relations—structures that often remain invisible precisely because they present themselves as self-evident, ordinary, and unquestionable.

This issue of *NEBRAS* is therefore an invitation to reconsider the relationship among language, power, and society: to ask how discourses are constituted and acquire authority; how certain voices are granted the conditions of audibility while others are marginalized, silenced, or rendered invisible; and how language can function simultaneously as an instrument of domination and as a terrain of resistance.

Within this horizon, the study of the discourse of power becomes a pathway toward understanding how meaning is produced, how social relations are constituted, and how structures of domination are reproduced, negotiated, or challenged. Language, in this sense, exceeds its conventional function as a medium of expression. It becomes a contested field in which struggles over meaning, truth, identity, recognition, and power are continuously enacted. To study discourse, therefore, is not merely to examine what societies say about themselves; it is to inquire into how societies come to know, interpret, legitimize, exclude, and ultimately govern themselves.